

UDK: 821.512.133.09-1(092)

Asila **CHORIYEVA**,
O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti talabasi
E-mail: asilachoriyeva2002@gmail.com

F.f.n J.Maxmudov taqrizi asosida

SAHIFANI VARAQLAGAN SARI, TUBSIZLIK KISHIGA SHE’RIYATNING MOHIYATINI ANGLATADI

Annotatsiya

Ushbu maqolada o‘zbek va rus shoiri Aleksandr Arkadevich Faynbergning hayoti va shoirning oxirgi yillaridagi kechinmalari zamondoshlari tilidan hikoya qilingan. Maqolani o‘qish jarayonida shoirning vataniga sadoqati, fel-atvoridagi odamiylik fazilatlariga yuksak baho berish mumkin. A.Faynberg bilan suxbatda bo‘lgan kishilarning fikricha, shoirning hayoti go‘yoki bir kitob-u, varaqlaganingiz sari uning tub mohiyati ochiladi.

Kalit so‘zlar: Halol matnlar, Olimp oligarxi, shaffof baliq ovlash ritmi, tubsizlik, rezavor dala, elita ro‘yxat.

AS ONE TURNS THE PAGE, THE ABYSS REPRESENTS THE ESSENCE OF POETRY

Abstract

In this article, the life of the Uzbek and Russian poet Alexander Arkadevich Feinberg and the experiences of the last years of the poet are told in the language of his contemporaries. In the process of reading the article, one can highly appreciate the poet's loyalty to his country, human qualities in his character. According to the people who interviewed A. Feinberg, the poet's life is like a book, the more you read it, the more its essence is revealed.

Key words: Halal texts, Oligarch of Olympus, transparent fishing rhythm, abyss, berry field, elite list.

КОГДА ПЕРЕВОРАЧИВАЕШЬ СТРАНИЦУ, БЕЗДНА ПРЕДСТАВЛЯЕТ СОБОЙ СУЩНОСТЬ ПОЭЗИИ

Аннотация

В данной статье языком современников рассказывается жизнь узбекского и русского поэта Александра Аркадьевича Файнберга и переживания последних лет поэта. В процессе прочтения статьи можно высоко оценить преданность поэта своей стране, человеческие качества в его характере. По мнению людей, бравших интервью у А. Файнберга, жизнь поэта подобна книге, чем больше ее читаешь, тем больше раскрывается ее суть.

Ключевые слова: Халяльные тексты, олигарх Олимпа, прозрачный рыболовный ритм, бездна, ягодное поле, элитный список.

Kirish. Shoir haqida yozish aslida mushkul, axir shoirning o‘zi hamisha ochiq shaxs - hammaga "...o‘qing, uqing, tinglang, o‘ylang, hayratga tushing, mazax qiling, tafakkur qiling", - deydigan inson. Aleksandr Faynbergning bir necha so‘nggi she‘rlarini qayta-qayta o‘qib chiqib, o‘tirib, u haqida o‘ylanadi kishi. Va u haqida o‘ylash, kishiga zavq beribgina qolmay, uni hayotga undaydi, millatidan, yurtidan faxrlanish hissini uyg‘otadi.

Hamma narsa sizning kaftingizda, shoirning mashaqqatli hayot yo‘li ochiqchasiga ochiladi. Halol matnlar, shaffof baliq ovlash ritmi kabi, uning butun kunlarida, munchoqlar kabi, bolalikdan yetuklikkacha kaft chiziq-lari orasida (mana, uni tuting, o‘tkazib yubormang!) - sevgining jonli o‘zgaruvchan falsafasi va ehtirosning yarim burilishlari va zerikarli bo‘lmagan tebranishlari allaqachon ko‘zni qamashtiradigan ichki she‘riy dunyo paydo bo‘ladi. Uning hayoti va hatto o‘limi ham shu yerda, bu jildda... Yana qanday so‘zlar yoki tushuntirishlar kerak?

Ammo yo‘q... Yana uning kitoblariga qaytib - bu odam haqida hech narsa bilmasligini anglab, darhol hayratda qoladi kishi...

Ba‘zan Aleksandr Faynberg juda soddadek tuyuladi - darslik kabi, alifbo kabi, umumiy haqiqat kabi. Ammo, sahifani varaqlaganda, tubsizlik kishiga she‘riyatning bo‘sh joylarini ochib beradi...

Yelena Atlanova, Den i Noch jurnalida Faynberg va uning ijodiga ajoyib tarif beradi, - "...biz bir shaharda, bolaligimizning shahrida yashadik, bir xil ko‘chalarda yurdik, bir havodan nafas oldik. Yoshimizdagi ba‘zi farqlarga

qaramay, Aleksandr va men bir avlod, bir xil rezavor dalamiz deb o‘ylayman. Bizning bu dalamiz hamisha murakkab kesilgan, qarama-qarshi, qayerda shudgor qilingan, qayerda esa yovvoyi o‘tlar kabi o‘tish mumkin emas. Sovet yillarini eslayman, yangi yulduzning she‘riyati bilan shug‘ullanishda o‘ta g‘azablangan edi. O‘sha paytda Faynberg Voznesenskiy va Kazakova o‘rtasidagi taniqli shoirlar orasida ro‘yxatga olingan, qandaydir erishib bo‘lmaydigan bohem timsoli bo‘lib tuyulardi va uning kamdan-kam nashrlari o‘qilardi. Eshiklar va sahnadan chiqishlar erkin fikrlash bilan kuydirildi. Ko‘pchilik chiroyli, aqlli, ko‘k ko‘zli qoramag‘iz bilan osongina yaqinlashishga va tanishishga jur‘at eta olmadi. Bugun buni eslash g‘alati, ayniqsa she‘riy Olimp oligarxining halosini Aleksandr Faynbergning o‘zi yaratmagan, balki bu bizning she‘riyatga va ushbu g‘alati murakkablikni yaratuvchi odamlarga bo‘lgan universal munosabatimizga asoslangan edi”.

Tadqiqotning metodologiyasi. Ko‘pchilik odamlar "Faynberg oddiy odam edi..."- deyishadi lekin also bunday emas. U bilan muloqot qilish oson va g‘ayrioddiy qiziqarli bo‘lganligi uning tabiatining soddaligini anglatmasligini payqash mumkin. Faynberg niqob kiymasdan boshqacha bo‘lish uchun o‘ziga imkon bergan. Aleksandr Faynberg hamma narsa bo‘lishi mumkin: u nazariy jihatdan mavjud bo‘lgan tomda o‘zi yuradigan mushuk kabi bir vaqtning o‘zida o‘z-o‘zidan o‘zining shaxsiy namoyon bo‘lish qatlamidan qatlamiga o‘tadigan bilimli inson bo‘lgan. "...ba‘zida Aleksandr zaharli bo‘lishi mumkinligini tan olaman, lekin u

o'zining shaxsiy makonini saqlab qolish uchun mohir va tajovuzkor bo'lmagan zaharlidir.”,- deydi, Yelena Atlanova.

Bir qarashda hayratlanarlisi shundaki, uning yuzida o'z syujeti qoidalariga ko'ra yashayotgan ko'zlarda erkin, o'zining mutlaqligi bilan ongning ma'lum bir nazoratsiz elementi ko'rinib turardi. Va tozalik, aytish joizki, qaysi vositadan foydalanmasin, dastlab buzilmaydigan poklik timsolidir. Bu odam barcha mahalliy jurnallar va nashriyotlar uni mensimagan eng og'ir yillarda ham hech kimda mehr uyg'otmagan. U omon qoldi, omon qoldi, Brodskiyning qishki kuyasiday, yurtni tark etmadi – o'zbek zaminida haqiqiy rus shoiri bo'ldi.

Qo'lyozmalar, albatta, yonmaydi va o'quvchi uchun ahamiyatli bo'lsa, mato ostida yotmaydi; bunday qo'lyozmalar ertami kechmi barchaga yetib keladi. Aleksandr Faynberg tirikligida O'zbekiston xalq shoiri bo'ldi, garchi u o'zi hech qachon elita ro'yxatiga kirishga intilmagan, takabburlikdan qochgan va rasmiy yutuqlarga erishmagan.

Tahlil va natijalar (Analysis and results). Ijtimoiy tarmoqlarda Aleksandr Arkadievichning fotosuratlarini juda kam, asosan ommaviy chiqishlarning fotosuratlarini mavjud. Yoshi uning tashqi ko'rinishida iz qoldirmadi deb aytish qiyin, yo'q, uning yuzida qattiq ajinlarni ko'rish mumkin, lekin bu shunchaki fotosurat... shuni ta'kidlash mumkinki, u keksa odamdek taassurot qoldirmaydi. Shunchaki bolakayga o'xshab ketardi. Uning nutqi jonli va o'ziga xos: biror narsani gapirganda, u rolgar kirar, ko'z o'ngida xuddi kinodagidek suratlar, voqealar darhol o'sib borardi. Rejissyorlar Aleksandrnga epizodik, lekin juda yorqin va teksturali rollarni berishlari bejiz emas edi. Uning ovozi - Oh... Chuqur va bo'g'iq, tembr shu qadar o'ziga xos ediki, uni telefonda bir ovozdan tanib olish mumkin edi. “Birinchii suhbatimiz telefonda bo'lib o'tdi. Taniqli shoir o'zini juda sodda tanishtirdi: “Sasha Faynberg.” Ammo u o'sha paytda yetmish yoshda edi!”, - deb xotirlaydi, Yelena.

Yelena Atlanova yetmish kishidan iborat katta jamoada dasturiy ta'minot kompaniyasida ishlab yurgan kezarida, korporativ bayramlardan birini o'tkazishda xodimlarga o'zi xos, kutilmagan sovg'a berishni o'ylaydi. Va bu paytda mahalliy gazetada negadir Faynbergning yangi she'rlari chop etilganini ko'rib, uning hali Toshkentda ekanligi, Amerikaga, Isroilga yoki Rossiyaga ketmaganiga, shu yerda ekanligiga hayron bo'lib: “...ayni muddao, shoir kompaniyamiz ofisiga keladi, she'rlarini esa o'z ko'zi bilan o'qiydi...”,-deb hech ikkilanmay, internetni varaqlab, shoirning manzilini anchagina bemalol topadi. Yelena o'z o'zidan, tom ma'noda Faynberg ofisiga kelib, jamoa uchun she'r o'qishini iltimos qilishni reja qilardi, lekin nimaga umid qilganini bilmasdi, chunki Faynberg ongli ravishda uning erishib bo'lmaydigan ramzi bo'lib qolgan. Nima bo'ldiki: juda samimiy, qisqa matn yuborildi. Biroz vaqt o'tib esa bu bema'nilik, o'sha paytdagi xayol, allaqachon unutilgan edi. Lekin odatdagidek, yaxshi kunlarning birida, to'satdan telefon jiringlab, notanish, sokin, chuqur ovoz: "Salom, men Sasha Faynbergman. Men sizning xatingizni oldim va menga yoqdi. Agar tuzalib ketsam, albatta kelaman. Tez orada sizga qo'ng'iroq qilib, tuzalganimni yoki yo'qligini aytishga va'da beraman.”,-dedi. Ajablanarlisi shundaki, qo'ng'iroq uchun Yelena faqatgin rahmat ayta olar edi xolos.

Haqiqatan ham, bir hafta o'tgach, Aleksandr yana qo'ng'iroq qilib, “Men tuzalib ketdim”, - deb xabar beradi va

uchrashuv sanasi va vaqti to'g'risida ortiqcha dabdabalarsiz kelishib olishadi. Yelena unga mashina jo'natishga va'da qilganda u o'zini juda yaxshi his qilib, o'zi yetib borishini e'tirozlarga yo'l qo'ymaydigan ohangda aytadi. Shunday qilib, Yelena va Faynbergning birinchi yuzma-yuz tanishuvi kompaniya ofisida bo'lib o'tadi. Bir kun oldin xonalarni aylanib chiqib, hamkasblariga quyidagi taxminiy gaplarni aytganini yozadi Yelena: “...yaxshi janoblar, ertaga kompaniyamizga shoir Aleksandr Faynberg tashrif buyuradi. Agar kelsangiz, jonli she'r tinglasangiz, so'ngra hamyurtimizdan dastxat olib, afsuslanmaysiz va bu uchrashuvni uzoq, uzoq eslab qolasiz va bir necha yildan so'ng barcha voqealarni avval farzandlaringizga, keyin nevaralaringizga cheksiz takrorlay olasiz. Ha, chunki bizning mehmonimiz tez orada kanonizatsiya qilinadi va buyuk rus shoiri sifatida barcha jahon antologiyalariga kiradi”.

Faynberg biroz charchagan ko'rindi, derazada bir oz chekdi, ijodiy uchrashuv boshlanishidan oldin bir vaqtning o'zida hamma narsa va hech narsa haqida Yelena bilan gaplashdi. Ehtimol, bunday kattalikdagi shaxslar bilan uchrashishning o'ziga xos sehiri bordir. So'ng auditoriyaga kirib, tinglovchilarni do'stona va matonat bilan ko'zdan kechirdi va faqat o'ziga ma'lum bo'lgan qandaydir tartib bo'yicha she'rlarni tanlab o'qiy boshladi. Oh, dasturchilar, bu shunday virtual odamlar qabilasi, ularning e'tiborini kompyuterdan boshqa narsa bilan ushlab turish deyarli mumkin emas. Biroq, shunday bo'ldi: hamma jim qoldi va sodir bo'layotgan voqealarning g'ayrioddiylikidan biroz hayratda qoldi, o'tirib tinglashdi... Sahnada o'qilgan she'r emas, balki ikki kishi o'rtasidagi maxfiy, shaxsiy suhbat edi go'yo. Qanday qilib bilmayman, lekin asta-sekin emas, qandaydir tarzda - turli xil texnik mutaxassislardan, juda qiyin shaxslardan iborat bizning xodimlarimiz to'satdan she'r haqida gapirishi juda tabiiy bo'lgan tomoshabinga aylandi.

Ishonish qiyin bo'lishi mumkin, lekin Faynberg vafot etganida, hamma buni his qildi. Bu umuman qo'rqinchli emas edi, lekin qandaydir tarzda har kuni va hatto istehzoli edi.

Ammo men yuragimda osmonning ovozini eshitaman:

Kim tuzoqda bemalol kuylay oladi,

U haqiqiy erkinlikka loyiqdir.

Shoir vafotidan so'ng, Aleksandr Faynbergning rafiqasi Inna Glebovna Koval tomonidan taqdim etilgan ikki jildlik yangi kitob chiqdi. Ajoyib, iste'dodli jurnalist, oliy ma'lumotli va benuqson aqlli, Koval doimo birinchi o'quvchi bo'lgan va shoir Aleksandr Faynbergning halol tanqidchisi bo'lib qoladi. Koval g'ayrioddiy zamonaviy va yangi aloqa vositalarini yaxshi biladi; internetning rolini tushunadi. Inna Glebovna bugun ham shoir ijodini o'quvchilarga yetkazish uchun ko'p ishlarni qilmoqda. Faynbergning ajoyib hikoyalarni tinglash shunchaki bepul Sonetlar ustasi haqidagi katta roman uchun syujet bo'ladi.

Xulosa va takliflar. Faynberg she'rlaridan u haqida emas, balki o'zingiz haqingizda, faqat va faqat har kim o'zi haqida, juda ko'p yangi narsalarni bilib oladi. Chunki Aleksandr Faynbergning she'rlari shunchalik o'lchovsizki, ularni hayotda, sevgida, munosabatlarda sinab ko'rgandan so'ng tushunish va qadri va mavqeyini anglash oson kechadi. Atoqli shoirning ijodini, metafizik beg'araz sovg'ani, albatta qadrlaymiz.

ADABIYOTLAR

1. Aleksandr Faynberg “Oq qushlar galasi”. - Toshkent.: «Nihol», 2008. - 112b.
2. Александр Файнберг. “Собрание сочинений. Том 1. Стихи”. – Ташкент.: (Фафур Фулом), 2019.
3. Александр Файнберг. “Собрание сочинений. Том 2. Стихи, Поэмы, Вольные сонеты”. – Ташкент.: (Фафур Фулом), 2019.
4. Begoyim Xolbekova “Ishq degani bir qarashda tuyular oson...” She'rlar/Aleksandr Faynberg -Toshkent.: «Ijod nashr» nashriyoti, 2021.-72b.

5. Choriyeva A.A. (2022), “Aleksandr Faynberg va Javlon Jovliyev asarlaridagi o‘xshash mazmun”. - Toshkent.: NamDU ilmiy axborotnomasi 7-son, 264b.
6. ChoriyevaA.A., LoktevaN.M. (2022), “Aleksandr Faynbergning Toshkent. 1943. She‘rining tarjima jarayonidagi qiyinchiliklari”. - Toshkent.: Toshkent davlat pedagogika universiteti ilmiy axborotlari ilmiy nazariy jurnali 5-son, 20b.
7. <https://arboblar.uz/uz/people/faynberg-aleksandr-arkadevich>.
8. https://eprajournals.com/jpanel/upload/1041pm_28.Nadejda%20Lokteva%208702.pdf.